

MUZEUL GRĂNICERESC NĂSĂUDEAN
UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIT”
CLUJ-NAPOCA

ARHIVA SOMEȘANĂ

XVI-XVII

COMPLEXUL MUZEAL
BISTRITĂ - NĂSĂUD

ROMÂNIA
1918-2018 | SĂRBĂTORIM ÎMPREUNĂ

ROMÂNIA
JUDEȚUL BISTRITĂ-NĂSĂUD

CONSILIUL JUDEȚEAN

2017-2018

ARHIVA SOMEȘANĂ

**REVISTĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ
SERIA A III-A**

XVI-XVII

Pe copertă:

Ofițerul năsăudean Nicolae Antonu (1878-1957) participant la Primul Război Mondial și reprezentant al Gărzii Naționale Române din Comitatul Bistrița-Năsăud la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918 (Colecția Muzeului Grăniceresc Năsăudean).

MUZEUL GRĂNICERESC NĂSĂUDEAN
UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚ” CLUJ-NAPOCA

ARHIVA SOMEȘANĂ

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ
SERIA A III-A

XVI–XVII

Volum dedicat
Centenarului Marii Uniri
1918–2018

NĂSĂUD
2018

REFERENȚI DE SPECIALITATE:

Prof. Francesco Guida, Universitatea „Roma Tre”, Roma
Prof. Ardian Ndreca, Universitatea Pontificala „Urbaniana”, Roma
Prof. Jakov Kulić SJ, Institutul Pontifical Oriental, Roma
Prof. Toader Nicoară, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Prof. Mircea Gelu Buta, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Conf. Ion Cârja, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactori coordonatori:

Dan Lucian Vaida, Muzeul Grăniceresc Năsăudean
Mirela Popa-Andrei, Academia Română, Institutul de Istorie „George Bariț”,
Cluj-Napoca

Membri:

Cristian Găzdac, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca
Iuliu-Marius Morariu, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca (doctorand)
Adrian Onofreiu, Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud
Dan Prahose, Muzeul Grăniceresc Năsăudean
Carmen Rontea, Muzeul Grăniceresc Năsăudean
Paul-Ersilian Roșca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Claudia Septimia Sabău, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
Pr. Crin-Triandafil Theodorescu, Muzeul Grăniceresc Năsăudean
Floare Vaida, Colegiul Național „George Coșbuc”, Năsăud

Coperta: Marcela Tamaș
Tehnoredactare: Rodica Pop
Traducere texte: Andreea Sărmașiu
Prelucrare imagini foto: Dumitru Rotari

Orice corespondență se va adresa:
MUZEUL GRĂNICERESC NĂSĂUDEAN
Năsăud, B-dul Grănicerilor nr. 19
Tel.: 004-0263-361363
E-mail: muzeu_gr@yahoo.com
România

Please send any mail to the following address:
MUZEUL GRĂNICERESC NĂSĂUDEAN
Năsăud, B-dul Grănicerilor nr. 19
Tel.: 004-0263-361363
E-mail: muzeu_gr@yahoo.com
Romania

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor din cuprinsul volumului
aparține exclusiv autorilor.

ISSN 1583-3542

LISTA AUTORILOR

Mircea Gelu Buta	Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Facultatea de Teologie Ortodoxă.
Ion Cârja	Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Facultatea de Istorie și Filosofie.
Călin Emilian Cira	Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca.
Dorin Dologa	Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud.
Iuliana-Maria Ferent	drd. Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Facultatea de Istorie și Filosofie.
Valentin Gălățan	Năsăud.
Marian Horvat	drd. Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Facultatea de Istorie și Filosofie.
Iuliu-Marius Morariu	drd. Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Facultatea de Teologie Ortodoxă.
Adrian Onofreiu	Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud.
Gheorghe Pleș	Năsăud.
Dan Prahase	Muzeul Grăniceresc Năsăudean.
Carmen Rontea	Muzeul Grăniceresc Năsăudean.
Paul-Ersilian Roșca	drd. Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Facultatea de Teologie Ortodoxă.
Gabriel-Virgil Rusu	Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Facultatea de Istorie și Filosofie.
Ioan Seni	Năsăud.
Ioan Sigmirean	Cepari.
Adrian Socaciu	Școala Gimnazială Uriu.
Grigore-Toma Someșan	drd. Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Facultatea de Teologie Ortodoxă; preot Mociu.
Dan Lucian Vaida	Muzeul Grăniceresc Năsăudean.
Florin Vlașin	Arhivele Naționale, Serviciul Județean Mureș.
Radu Zăgreanu	Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud.

CUPRINS

LISTA AUTORILOR.....	5

IOAN SIGMIREAN

Marea Unire din anul 1918 – o minune istorică	11
<i>The Great Union Day of 1918 – a Historical Miracle.....</i>	19
<i>La «Grande Unification» de 1918 – un miracle historique.....</i>	19

I. ISTORIE VECHE ȘI ARHEOLOGIE

ADRIAN SOCACI

Descoperiri arheologice de pe teritoriul localității Cristeștii Ciceului și din împrejurimile sale	23
<i>Archaeological Discoveries from Cristeștii Ciceului and Its Surroundings.....</i>	30

RADU IUSTINIAN ZĂGREANU

O notă numismatică.....	37
<i>A numismatic note.....</i>	39

GABRIEL-VIRGIL RUSU

Comori, regi și vrăjitoare în Districtul Bistriței pe vremea Principatului Transilvaniei	41
<i>Treasures, Kings and Witches in Bistrița District during the Principality of Transylvania.....</i>	46
<i>Trésors, Rois et Sorcières dans le District de Bistrița pendant la Principauté de Transylvanie .</i>	46

II. ȚARA NĂSĂUDULUI – ISTORIE ȘI CULTURĂ

ADRIAN ONOFREIU

„Mersul lumii” în însemnările unui țăran din Feldru în a doua jumătate a secolului al XIX-lea	51
<i>„The Walk of the World” in the Autobiographical Memories of a Peasant from Feldru in the Second Half of the 19th Century.....</i>	62
<i>„Le Marché Du Monde” dans l'autobiographie d'un paysan de Feldru dans la seconde moitié du XIXème siècle.....</i>	62

ADRIAN ONOFREIU

„Cearta de hotar” sau aspecte ale unui diferend etnic multiseclar în privința proprietății. Contribuții documentare	63
<i>Border conflict ("Cearta de hotar") or aspects of a multiseclar ethnic dispute over property. Documentary contributions .....</i>	141

<i>Le « conflit frontalier » („Cearta de hotar”) ou les aspects d'un conflit ethnique multiséculaire sur la propriété. Contributions documentaires .....</i>	<i>142</i>
DORIN DOLOGA	
Locuitori din Nepos participanți la Primul Război Mondial	143
<i>The inhabitants of Nepos – participants in the First World War.....</i>	<i>153</i>
<i>Les habitants de Nepos – participants à la Première Guerre mondiale .....</i>	<i>153</i>
FLORIN VLAȘIN	
Locuitori din Bichigiu participanți la Primul Război Mondial	157
<i>The inhabitants of Bichigiu – participants in the First World War.....</i>	<i>163</i>
<i>Les habitants de Bichigiu – participants à la Première Guerre mondiale .....</i>	<i>163</i>
ION CÂRJA, DAN LUCIAN VAIDA, DAN PRAHASE	
„Averea” unui ofițer ardelean din anii Marelui Război – năsăudeanul Albert Porkoláb	165
<i>“The assets” of an officer from Ardeal – Albert Porkoláb from Năsăud .....</i>	<i>178</i>
<i>„Le patrimoine” d'un officier d'Ardeal – Albert Porkoláb de Năsăud .....</i>	<i>178</i>
IOAN SENI	
Preliminarii și trăiri năsăudene premergătoare Marii Uniri din 1918.....	183
<i>Preliminaries and important moments from Năsăud before the Great Union of 1918.....</i>	<i>198</i>
<i>Préliminaires et moments importants de Năsăud avant la Grande Unification de 1918.....</i>	<i>198</i>
CARMEN RONTEA	
Portretul unui dascăl năsăudean – Sandu Manoliu (1896–1930)	199
<i>The portrait of a professor from Năsăud – Sandu Manoliu (1896–1930).....</i>	<i>214</i>
<i>Le portrait d'un professeur de Năsăud – Sandu Manoliu (1896–1930) .....</i>	<i>214</i>
GHEORGHE PLEȘ	
Școli năsăudene intrate în istorie (I). Gimnaziul și Liceul de fete „Principesa Elena” (1922–1948).....	215
<i>Gymnasium and the Princess Elena High School for Girls (1922–1948).....</i>	<i>245</i>
<i>Le Gymnasium et le Lycée de jeunes filles „Princesse Elena” (1922–1948) .....</i>	<i>246</i>
MIRCEA GELU BUTA	
Băile din Sângeorzul Român	247
<i>Sângeorzul Român balnear resort .....</i>	<i>271</i>
<i>La station balnéaire de Sângeorzul Român .....</i>	<i>271</i>
CĂLIN-EMILIAN CIRA	
„Rămîn mereu același devotat prieten...” – Corespondență profesor Octavian Ruleanu către profesor Nae Antonescu	287
<i>Letters from Professor Octavian Ruleanu to Professor Nae Antonescu .....</i>	<i>296</i>
<i>Lettres de professeur Octavian Rulean pour professeur Nae Antonescu .....</i>	<i>296</i>

III. VARIA

PAUL ERSILIAN ROȘCA

- Principele Carol și Zizi Lambrino – o iubire încheiată la Bistrița. Rolul Mariei Martini și scrisorile colonelului Condeescu 299
Prince Carol and Zizi Lambrino – a love story ending in Bistrița. Maria Martini's role and colonel Condeescu's letters 313

MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU

- Publicistica protopopului Grigore Pletosu din „Gazeta Bistriții” 315
The Articles of Archpriest Gheorghe Pletosu in „Gazeta Bistriții” Journal 322
Les articles de l'archiprêtre Gheorghe Pletosu dans le journal «Gazeta Bistriții».....322

MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU

- Părintele Gheorghe Noveanu (1916–1967), o personalitate culturală și teologică pe nedrept uitată 325
Priest Gheorghe Noveanu (1916–1967) a cultural and theological unfairly forgotten personality 333
Prêtre Gheorghe Noveanu (1916–1967), une personnalité culturelle et théologique injustement oublié 333

VALENTIN GĂLĂȚAN

- Uniunea Comunelor Grănicerești Năsăudene în perioada 1990–2017..... 335
The Union of Border Guards Villages of Năsăud during 1990–2017 389
L'Union des Villages Frontaliers de Năsăud pendant 1990–2017 389

IV. RECENZII

DR. CĂLIN EMILIAN CIRA

- Pr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, *Preoții năsăudeni și Astra (1861–1918)*, Ed. Charmides, Ed. Argonaut, 2016, 130 p..... 393

DRD. IULIANA-MARIA FERENȚ

- Mihaela Mehedinți-Beiean, *Concomitent orientali și occidentali. Călători nordici și ruși despre români (sec. XVII–XIX)*, vol. I-II, Argonaut, Cluj-Napoca, 2016.....395

DRD. IULIANA-MARIA FERENȚ

- Dumitru Nistor, „*Țiuarul-meu*”. *Jurnal de marinar din Primul Război Mondial. Prin mărilor Chinei și ale Japoniei*, transcriere, prefață, notă asupra ediției și explicații de Mircea Popa, Editura Ecou Transilvan, Cluj Napoca, 2016.....397

DRD. MARIAN HORVAT

- Ion Cârja, Dan-Lucian Vaida, Lajos-Loránd Mádly, Dan Prahase (editori), *Un ardelean în Marele război: Albert Porkoláb (1880–1920)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, Editura Mega, 2016, 247 p..... 401

DRD. MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU Ion Cârja, Dan-Lucian Vaida, Lajos-Loránd Mádly, Dan Prahase (editori), <i>Un ardelean în Marele Război: Albert Porlolab (1880–1920)</i> , Editura Argonaut, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2016, 247 p.....	407
DRD. MAXIM (IULIU-MARIUS) MORARIU Macedon Pop, <i>Vicarii nășăudeni</i> , editori Adrian Onofreiu, Lucian Vaida, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2014, 236 p.....	409
PR. GRIGORE-TOMA SOMEȘAN Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, <i>Autobiografia spirituală a lui Dag Hammarskjöld – O abordare teologică</i> , Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2016.....	413